

KARL MARX

(1818-1883)

"Bilimsel Sosyalizm" in kurucusu Karl Marx, 1818'de Almanya'nın Trier kasabasında doğdu. Babası hukukçuydu ve Karl da on yedi yaşına geldiğinde Bonn Üniversitesi'nde hukuk tahsiline başladı. Ancak daha sonra Berlin Üniversitesi'ne aktarma yaptı ve son olarak da Jena Üniversitesi'nden "felsefe doktoru" unvanını aldı.

Daha sonra gazeteciliğe yönelen Marx, bir süre Köln'de bulunan Rheinische Zeitung gazetesinde editör olarak çalıştı. Fakat radikal siyasi görüşleri kısa bir süre sonra başına dert açtı ve Paris'e taşındı. Burada Friedrich Engels ile tanıştı ve kurdukları yakın kişisel ve siyasi arkadaşlık hayatlarının sonuna kadar devam etti. Her ikisi de kendi isimleriyle birkaç kitap yazmış olmakla birlikte, entelektüel işbirlikleri o kadar sıkıydı ki, ortaya koyduklarını bir araya getirip tek bir eser olarak değerlendirmek mantıklı bir davranıştır. Gerçekten de Marx ve Engels, bu kitapta bir arada değerlendirilmektedir. Gerçi listede yalnız Marx'ın adı vardır ama bu da genellikle (ve bence doğru bir yaklaşımla) Engels'den daha baskın konumda görülmesindedir.

Marx kısa bir süre sonra Fransa'dan kovuldu ve Brüksel'e taşındı. İlk önemli eseri "Felsefenin Yoksulluğu"nu burada, 1847 yılında yayımladı. Ertesi ve Engels ile birlikte, en çok okunan eserleri "Komünist Manifesto"yu yazdılar. Aynı yıl Marx Köln'e döndü ama birkaç ay içinde buradan da kovuldu. Bunun üzerine, hayatının geri kalan kısmını geçirdiği Londra'ya yerleşti.

Hayatını kazanmak için gazetecilik de yapmakla birlikte, Marx, Londra'da zamanının büyük kısmını araştırma yaparak, siyaset ve ekonomi üzerine kitaplar yazarak geçirdi. (Bu yıllar içinde Marx ve ailesi büyük ölçüde Engels'ten aldıkları cömert maddi destekle geçindiler.) Marx'ın en önemli eseri "Kapital'in ilk cildi 1867'de ortaya çıktı. Marx 1883'te öldüğünde diğer iki dit henüz tamamlanmamıştı; Marx'ın bıraktığı notlardan ve müsveddelerden yararlanılarak Engels tarafından yayma hazırlanıp basıldı.

Marx'ın eserleri, sosyalizmin güncel uygulamaları kadar Komünizmin teorik temellerini de oluşturur. Marx öldüğünde, fikirlerini henüz hiçbir ülke uygulamaya koymamıştı. Yaşadığımız yüzyılda o zamandan beri birçok yerde komünist devletler kurulmuştur; Rusya ve Çin'de ve daha düzinelerce ülkede, O'nun öğretisine dayanan hareketler ortaya çıkmış ve güçlenme çabası içine girmiştir. Bu Marksist partilerin faaliyetleri -propaganda, cinayetler, terörizm ve erk elde etmek için başkaldırıları, artı bu erki elde ettikten sonra savaşlar, canavarca baskılar ve kanlı kıyımlarla dolu faaliyetleri- on yıllar boyu dünyada bir hengame yarattı ve hemen hemen 100

milyon kadar kişinin ölümüne neden oldu! Tarihte hiçbir filozof, eserlerini verdikten yüzyıl sonra dünya üzerinde bu kadar büyük etki yapmamıştır. Benim gibi siz de Marksizmin hem siyasi hem de ekonomik açıdan bir felaket olduğuna inanabilirsiniz ama önemsiz bir hareket olmadığı da muhakkaktır. Aslında Marx'ın bu listede daha yüksek sıralarda bulunmamasının tek nedeni, olup bitenlerin sevabını -daha çok da günahını- Lenin, Stalin ve Mao Zedong da dahil olmak üzere, birçok insanla paylaşmak zorunda olmasıdır.

Yukarıda söylenenler göz önüne alınırsa, Marx'ın bu listede daha üst sıralarda bir yer hak ettiği açıktır. Sorun ne kadar üstte olması gerektiğidir. Komünizmin yapmış olduğu muazzam etki kabul edilse bile, komünist hareket içinde Marx'ın taşıdığı önem hâlâ sorgulanabilir bir konudur. Sovyet devletinin somut tutumu hiçbir zaman Marx'ın eserlerinin bire bir etkisi altında olmamıştır. Marx, Hegel diyalektiği ve artı değer teorisi üzerine yazmıştı, bu tür soyut fikirler Rus ya da Çin hükümetlerinin günlük siyasetleri üzerinde pek az etki yapmışa benzer.

Öne sürdüğü ekonomi kuramlarının doğru ya da yanlış olmasının Marx'ın yarattığı etkiyle çok az ilişkisi vardır. Bir filozofun önemi, görüşlerinin doğruluğunda değil, fikirlerinin insanları harekete geçirip geçiremediğinde yatar. Buna dayanılarak değerlendirildiğinde Marx, sorgusuz sualsiz, son derece önemlidir.

Marksist hareketler genellikle dört temel fikri vurgular: (1) Birkaç varlıklı kişi zenginlik içinde yaşarken işçilerin çoğu onlara göre daha yoksuldur. (2) Bu adaletsizliği gidermenin yolu sosyalist, yani üretim araçlarının özel kişilerin değil de devletin mülkü olduğu, bir sistem kurmaktır. (3) Bu sistemi kurmanın tek gerçek yolu, çoğu durumda devrimdir. (4) Bu sosyalist sistemi korumak için Komünist partinin diktası hatırı sayılır bir süre devam etmelidir.

İlk üç fikrin her biri Marx'tan çok önce açıkça ortaya konulmuş fikirlerdir. Dördüncü ifade, kısmen Marx'ın "proleterya diktatörlüğü" görüşünden alınmıştır. Ancak, Sovyet diktatörlüğünün yaşayabilmesi Marx'ın ortaya koyduklarından çok Lenin'in ve Stalin'in uygulamalarının bir sonucu olmuştur. Dolayısıyla, Marx'ın komünizm üzerindeki etkisinin gerçek olmaktan çok görünürde olduğu ve eserlerine gösterilen saygının bir vitrin süsü, her halükarda uygulanacak olan fikir ve siyasete "bilimsel" bir kılıf uydurma çabası olmaktan öteye gidemediği bazılarınca iddia edilir.

Bu iddialarda bir miktar gerçek payı bulunmakla birlikte son derece aşırıya kaçmış oldukları da muhakkaktır. Lenin, örneğin; sadece izlediğini iddia etmekle kalmayarak Marx öğretisini okumuş, tamamen kabul etmiş ve takipçisi olduğuna inanmıştır. Aynı şey Mao Zedong ve diğer birçok komünist lider için de geçerlidir. Marx'ın fikirlerinin yanlış anlaşılması ya da yeniden yorumlanmış olabileceği doğrudur. Ancak aynı şey, Hz. İsa, Buda veya Hz. Muhammed için

de söylenebilir. Marksist devlet ve hareketlerin ana politikalarının tamamı doğrudan Karl Marx'ın eserlerinden çıkmış olsaydı, bu listede daha üst sıralarda bir yerde olurdu.

Marx'ın fikirlerinden bazıları -örneğin 'tarihin ekonomi açısından yorumuna ilişkin ilginç görüşü- komünizm silinse bile etkili olmayı ihtimaldir ki sürdürecektir. Buna rağmen, Marx'ın hangi sırada olması gerektiğine karar vermektteki temel etkenin, komünizmin dünya tarihinde uzun vadedeki önemi hakkında yürütülecek tahmin olduğu da açıktır. Marx'ın ölümünden yüzyıl sonra en azından fikirlerine bağlı görünen milyarın üzerinde insan vardı. Bu, bir ideolojinin şimdiye kadar sahip olduğu müritlerin, sadece mutlak sayısal değer olarak değil, dünya nüfusunun belli bir oram olarak da çok üzerindediydi. Bu gerçek, birçok komünisti, geleceğin Marksizmin dünya çapında zafer kazandığını eninde sonunda göreceği umuduna - ve antikomünistleri de korkusuna- yöneltti.

Bu kitabın ilk baskısında şunları yazmışım: "Komünizmin ne kadar ileri gideceği ve ne kadar süreceğinden emin olunamamakla birlikte, şimdiye kadar bu ideolojinin iyice yerleşmiş olduğu ve dünya üzerinde en az birkaç yüzyıl etkisini sürdüreceği de görülmüş olmalıdır." Şimdi ise bu öngörünün lüzumundan fazla karamsar olduğu anlaşılmaktadır. Komünizmin Rusya, eski Sovyetler birliğini oluşturan diğer devletler ve Sovyetlere tabi olan ülkelerin çoğu tarafından terk edilmesiyle, Marksizmin dünya üzerindeki rolünde geçtiğimiz birkaç yıl içinde çok ani bir düşüş olmuştur ve insanda bu çöküşün geri dönüşü olmadığı duygusu uyanmaktadır.

Kaynak: Michael H. Hart, Dünya Tarihine Yön Veren En Etkin 100, Neden Kitap Yayıncılık, İstanbul, 2008, s. 134-137.